

Fabelachtig!

Je komt thuis en zegt tegen je moeder: 'Ze zeggen dat er een tijger ontsnapt is! En hij is hier in de buurt. Hij heeft al twee oma's, een herdershond en een politieman opgegeten!' Je moeder roept meteen: 'Ach welnee! Wat een onzin. Dat zijn fabeltjes!'

Onzin?

Fabels zijn dus onzinverhalen? Tja, het zijn wél verzinsels. Fabels gaan over dingen die niet in het echt zouden kunnen gebeuren: dieren praten erin, bomen, tafels, schoenen ... álles kan leven en praten, in een fabel. Maar fabels werden toch zeker niet als onzin bedoeld. Het zijn, net als sprookjes, verhalen met een duidelijke boodschap. Bijvoorbeeld: mensen die nooit eens een ander helpen, daar loopt het slecht mee af!

Oud

Fabels zijn al heel oud; meer dan tweeduizend jaar geleden werden ze al bedacht en opgeschreven. Sprookjes (dat woord is verwant met het woord 'spreken'), werden vooral vertéld. Fabels werden opgeschreven: ze zijn daardoor korter en preciezer dan sprookjes. Door de eeuwen heen werden die fabels steeds opnieuw gelezen. Mensen schreven ook nieuwe fabels, of gaven hun eigen draai aan fabels die al bestonden. In onze tijd worden nog steeds fabels gemaakt. Misschien straks wel door jou!

De truc

Wat is er nou zo bijzonder aan een fabel? Een fabel heeft heel aparte hoofdpersonen: dieren, planten, stoelen, stenen en noem maar op, dat zeiden we al. Ze kunnen allemaal praten, lachen, voelen en denken. Dus je kunt er veel in laten gebeuren: je hoeft je fantasie niet te laten remmen door de gedachte 'ja maar dat kán toch niet?!'. En dan gebruik je ze voor een lesje: ze laten ons mensen vaak zien hoe het niet moet. Dat is dus de truc van een fabel: je gebruikt iets wat niet waar is, om iets te vertellen wat wél waar is.

Verhalen doorgeven

Eigenlijk kun je dat van veel verhalen zeggen. Waarom lezen wij bijvoorbeeld nog steeds zó graag sprookjes voor aan onze kinderen? Jij kent zelf vast wel het sprookje van Roodkapje. Er zijn dus mensen om jou heen geweest die wilden dat jij het kende. Het werd je thuis verteld of voorgelezen, of iemand gaf je het boek, of het werd op school voorgelezen, of je zag het op tv, in Sesamstraat ... Waarom is zo'n verhaal nu zo bekend geworden, dat zo'n beetje álle kinderen in het land het nog steeds kennen, ook nu er allang geen wolven meer zijn, en bijna niemand meer hele stukken alleen door het bos moet lopen om eten te brengen aan een zieke

Fabelachtig!

oma ...? Niemand gelooft dat wolven kunnen praten, en die stenen in de wolf z'n buik ... En grootmoeder die er zo weer levend uit kwam springen! Hmmm. Het verhaal werd dus niet verteld omdat het allemaal waar is! Waarom werd het dan wél verteld? En waarom wordt het nu nog steeds verteld?

A)

Heb jij hier zelf een idee over? Wát maakt dat we het verhaal van Roodkapje nog steeds doorvertellen aan elkaar, terwijl de hele wereld sinds de tijd van Roodkapje toch wel héél erg veranderd is?

Schrijf je antwoord hieronder op. Pas als hier wat staat, mag je even vragen of je de pagina voor de leerkracht mag inkijken, om jouw antwoord te vergelijken met het onze.

OK, het heeft dus iets te maken met een les. (Dat staat meer uitgebreid op de pagina voor de leerkracht).

Dat les-achtige, dat vind je bij een fabel nog meer. Een fabel is eigenlijk een levensles, verpakt in een kort verhaaltje. En de lessen van fabels worden nog stéeds gebruikt door mensen. Ken je bijvoorbeeld de film 'You've got mail'? Daarin gaat het over een leuk oud winkeltje voor kinderboeken met aardige mensen erin. Alles gaat prima, tot er opeens een grote boekwinkel om de hoek wordt gebouwd. Nu krijgen de mensen van het kleine boekwinkeltje verschrikkelijk veel concurrentie, en het lijkt erop alsof hun winkel failliet zal gaan. Maar de eigenaresse van het kleine winkeltje geeft niet zomaar op. Ze blijft goede moed houden. En dan zegt haar vriend tegen haar: 'Jij bent een eenzame riethalm die dapper stand houdt ...' De film is in het Engels, dus wat hij letterlijk zegt is: 'you're a lone reed ...' En zij weet meteen wat hij bedoelt. 'I'm a lone reed ...', zegt ze peinzend. En ze is er erg blij mee. Begrijp jij waarom? Een riethalm, dat is toch niet zo'n erg sterk ding? Hoe kan ze nou blij zijn met de woorden van haar vriend? Een riethalm - dat is toch het eerste wat tegen de grond gesmaakt wordt als het even tegenzit? En het zit haar nu toch tegen? Hij bedoelt toch niet dat haar winkeltje nu tegen de grond zal gaan? Waarom zégt die vriend dat? Wat is het goede nieuws van dat zinnetje? Dat weet jij zo meteen ook, als je de fabel hieronder gelezen hebt:

De fabel van het riet en de boom

In een mooi park ligt een vijver. Aan de oever groeit riet, en dichtbij staat een enorm grote sterke eik.

Het riet roept wel eens

'hallo!' of 'lekker weer-
tje, hè?' tegen de eik.

Maar die geeft nooit

Fabelachtig!

antwoord. Op een dag betreft de lucht. Het wordt donker en heel stil. Dan begint het te waaien. Het riet wiegt heen en weer, net als de takken van de eik. De rietstengels zijn een beetje bang. Wat als er een enorme storm komt? 'Eh, meneer? Meneer? Hallo?', roept het riet naar de eik. 'Mag ik u wat vragen?' De boom zegt niets. Hij praat alleen met bomen van zijn eigen stand. Grote, hoge, belangrijke bomen. Riet? Ha. Dat stelt helemaal niets voor. 'Meneer de boom?', piept het riet angstig. 'Denkt u

dat het een erge storm wordt? Mag ik misschien schuilen onder uw takken?' Geërgerd zwiept de eik met zijn takken. En zwijgt. Plotseling wordt de wind heel fel. Met grote kracht werpt hij zich op het park. Het riet buigt helemaal dubbel. Naar links, naar rechts. Hijgend en angstig. Dan klinkt er luid gekraak. De trotse eik helt naar één kant, blijft even stil hangen en stort dan met veel lawaai neer. 'Jee,' fluistert het riet vol ontzag. 'Zo'n grote boom waait om. En ik ben er nog!'

En dan komt de les:

Als je niet buigzaam kunt zijn wanneer het nodig is, kom je niet ver in dit leven. Juist de kleintjes zijn buigzaam. De groten worden wel sterk, maar ook stram. Klein en buigzaam kán soms sterker zijn dan groot en stram!

Nu begrijp je wel wat de vriend wilde zeggen: je winkeltje is klein, en het lijkt daardoor of het ook zwak is, zodat alles mis zal gaan met die verschrikkelijk grote boekwinkel als machtige concurrent om de hoek ... Maar soms heeft klein zijn ook voordelen: je bent 'buigzamer', je kunt meer met de wind meebuigen. En buigen is beter dan barsten! Dus misschien lukt het je juist wel omdat je klein bent. Zo troost hij haar, en zij begrijpt hem. Alleen het woord 'riethalm' is daarvoor nodig en ze hebben allebei het hele verhaal in hun hoofd, mét de troost die het geeft voor deze moeilijke tijd.

Fabelachtig!

Dat is dus een belangrijke reden waarom mensen elkaar fabels en sprookjes blijven doorgeven: om lessen, die in het verleden geleerd zijn, met elkaar te delen, zodat ze je helpen om nu goede beslissingen te nemen ('doen wat je ouders zeggen en niet iedere vreemde zomaar vertrouwen', is de les van Roodkapje), of 'houd de moed erin, al voel je je klein en zwak' (de riethalm in 'You've got mail').

Zou jij zo een paar van die 'lessen' weten om mensen moed in te spreken?

Spreekwoorden zijn er ook heel geschikt voor. Bijvoorbeeld:

- Iedere wolk heeft een zilveren randje
- Kom je over de hond, dan kom je over de staart
- Aan iedere dag komt een einde
- Tob niet, het komt toch anders
- Vlak voor de dageraad is het het donkerst
- Na regen komt zonneschijn

B)

Bedenk er zelf ook een paar. Je kunt ze hierna misschien gebruiken voor je eigen fabel:

.....

.....

.....

.....

En nu nog een grappig voorbeeld van een oude fabel, die in onze tijd opnieuw werd opgeschreven, maar nu met de les precies andersom! Dat is natuurlijk ook een leuk idee voor je eigen fabelboek, als je zelf fabels wilt gaan schrijven. Eerst komt de 'echte', oude fabel.

De krekel en de mier

De mieren, die zoals wij allemaal weten, heel ijverig zijn, liepen de hele zomer te zwoegen om eten te verzamelen in hun mierenhoop. Toen de krekel dat zag, had hij medelijden met ze: 'kom op, jongens, het is zulk mooi weer! Laten we met z'n allen een vrolijk feest maken. *Ik* zorg voor de muziek, want iedereen weet dat een krekel niets liever doet dan viool spelen met zijn achterpoten!' Sommige mieren zouden best zin gehad hebben om mee te doen, maar nee: er moest gewerkt worden: eten verzamelen, eten verzamelen. Dus de krekel maakte muziek in zijn eentje. Toen werd het winter en de krekel kreeg het te koud om muziek te maken. Maar eten kon hij toen ook niet meer vinden. Koud en hongerig klopte hij aan bij de mierenhoop, waar ze allemaal gezellig aan het feestvieren waren: eten genoeg in huis en nu hadden ze tijd voor feesten, want het werk was gedaan. Nou, de krekel kreeg wel te eten van ze, maar óók een les: de les van deze fabel:

Fabelachtig!

Eerst werken en voor de toekomst zorgen. Daarna pas feest maken. Anders loopt het heel verkeerd met je af!

Dat is een duidelijke les, hè? Wat valt daar nou aan om te draaien? Lees het volgende verhaaltje maar. Het werd voor kinderen geschreven door Leo Lionni, en vertaald door Harriët Laurey.

Het heet: Frederick de muis. Uitgeverij Ankh- Hermes, Deventer 1984.

Frederick de muis

Het was zomer en alle muizen waren druk in de weer om nootjes en zaden te verzamelen in hun grote hol. Alleen Frederick zat doezelig op een muurtje te dromen. Help je mee, Frederick?, riepen de muizen telkens. Maar nee, Frederick droomde door. Toen werd het winter en de muizen trokken zich terug in hun warme hol. Gelukkig was er veel eten verzameld, want nu konden ze niet meer naar buiten. En Frederick kreeg ook, al had hij niet mee gewerkt om het te verzamelen.

Maar de winter duurde lang en het eten raakte op. Er was niets meer in het hol en de muizen zaten kleumend tegen elkaar aan te klappertanden. Tot Frederick opstond en begon te vertellen: over de zomer vertelde hij, en de kleur van de bloemen in het korenveld. En ze zagen het voor zich, en vergaten de kou een beetje. Hij vertelde over de warme zomerwind die door het gras wuifde. En ze werden allemaal een beetje vrolijker. De winter duurde nog lang en de muizen hadden niets te eten, maar Frederick hield ze op de been met zijn heerlijke verhalen over warme zomermiddagen in het gras, die er vást weer zouden komen.

En toen pas begrepen de muizen het lesje van de fabel: terwijl zij werkten in de zomer en Frederick zat te dromen, toen had Frederick óók gewerkt, maar op een andere manier: zij hadden nootjes verzameld en granen, maar hij had de kleuren verzameld en de geuren van de zomer. En doordat hij dat zo goed had gedaan, kon hij ze nu de barre winter door helpen. Frederick had gelukkig begrepen dat nootjes en zaden niet het enige zijn om voor te werken, en ze kunnen nog op gaan ook! Dromen en gedichten zijn soms nóg belangrijker, omdat ze hoop kunnen geven. Dus de les is: het is goed dat mensen verschillend zijn en verschillende dingen kunnen. Ze zijn allemaal op een andere manier belangrijk.

c)

Kun je de twee lessen met elkaar vergelijken en uitleggen waar ze hetzelfde zijn en waar verschillend? Welke les vind jij de beste? Welke les past bij hoe jij zelf leeft?

Opdracht 1

Schrijf zelf ook eens een fabel! Om je op weg te helpen, gebruik je één van de spreekwoorden die hierboven in de les staan. Het spreekwoord dat je kiest is het

Fabelachtig!

lesje, en de fabel die je schrijft – KORT KORT KORT –, nooit meer dan een halve bladzijde!, legt uit hoe de hoofdpersonen dat lesje leerden.

Nog even voor de duidelijkheid: een goede fabel bevat drie dingen:

1. Pratende dieren, planten of dingen (maar mensen mogen ook).
2. Een plot: er gebeurt iets met een onverwachte uitkomst.
3. De wijze les.

Opdracht 2

We maken het wat moeilijker. Vroeger werden veel fabels op rijm geschreven.

Dit is het begin van de fabel 'De oude hond en zijn meester':

Er was eens een behendige hond
die sterk was, jong en gezond.
Hij had zijn meester, als een echte vriend,
jarenlang trouw en goed gediend.
Langzaamaan werd hij echter trager,
kreeg kwaaltjes en werd mager.

D)

Kun jij deze fabel afmaken? Wat gebeurt er met de oude hond en zijn baas? En wat kunnen wij daarvan leren? Laat je fantasie maar gaan! Als het je ook nog lukt op rijm is dat prachtig! Maar opnieuw: maak het niet te lang! Zes regels, en niet meer!

Opdracht 3

De les omkeren ...

De oude fabel van de krekkel en de mier werd helemaal op zijn kop gezet door Leon Leonni, met zijn verhaal over Frederick. Want in het verhaal van Frederick krijgt de 'krekkel', de pretmaker of nietsdoener, achteraf gelijk, en de 'mieren', de harde werkers die niet aan pret denken maar aan eten verzamelen, krijgen ongelijk.

De moraal (dat is het woord voor 'les' dat bij fabels gebruikt wordt) van de fabel van de krekkel en de mier is deze: werken is nuttig en muziek maken is iets voor in je vrije tijd, als het werk af is. Muziek is niet nodig en voedsel (en dus werk) wel. Dat lijkt zo'n logische les!

Maar in het verhaal van Frederick wordt het tegendeel gezegd: hier is de moraal juist dat werken wel nuttig is, maar dichten en dromen is minstens even nuttig! Een Chinese wijsgeer heeft ooit hetzelfde gezegd als Frederick: Van alle nuttige dingen zijn de mooie dingen het nuttigst!

Zoek een fabel met een wijze les, en kijk of je de moraal in je eigen fabel kunt omkeren in een *nog* wijzere les!